

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук Сірко Вікторії Сергіївни
на дисертацію
Карашук Катерини Леонідівни «Медіація у виконавчому провадженні»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження «Медіація у виконавчому провадженні» є беззаперечною. Використання медіації в цій сфері є важливим кроком до зменшення навантаження на суди, адже воно дозволяє сторонам конфлікту досягти домовленості без потреби у судовому розгляді. Це сприяє не тільки економії часу, а й зниженню витрат, пов'язаних із судовими процедурами. Крім того, медіація допомагає зберегти або навіть поліпшити взаємовідносини між сторонами, що може бути особливо важливим у випадках, де сторони мають продовжувати взаємодіяти після врегулювання спору. Медіація відповідає міжнародним стандартам та європейським тенденціям у правовій сфері, що робить її впровадження актуальним і важливим для України. Вона сприяє більш ефективному захисту прав сторін за рахунок врахування індивідуальних обставин і потреб кожного учасника процесу. У сучасних умовах реформування правової системи України та прагнення до інтеграції в європейську спільноту, медіація є одним із ключових інструментів, який допомагає досягати цих цілей. Впровадження медіації у виконавче провадження може стати важливим елементом правової реформи, що сприятиме підвищенню ефективності та справедливості правосуддя. Таким чином, тема дослідження є актуальною і перспективною, адже вона відкриває нові можливості для розвитку правової системи та підвищення якості надання правових послуг в Україні.

В Україні тему медіації у виконавчому провадженні досліджували кілька науковців та експертів Аліна Сергєєва - сертифікований медіатор ІМІ, адвокат, представник України в Європейській асоціації суддів з медіації, Сергій Лисенко - доктор юридичних наук, професор, приватний виконавець,

Оксана Цимбрівська - керівниця Проєкту ЄС «Право-Justice» в Україні, Анатолій Телявський - заступник Голови професійної спільноти Асоціації приватних виконавців України та ін. Ці науковці та експерти роблять значний внесок у розвиток медіації у виконавчому провадженні в Україні, досліджуючи як теоретичні, так і практичні аспекти цього процесу.

Науковці досліджують тему медіації у виконавчому провадженні через її надзвичайну актуальність та потенціал для покращення правової системи. Медіація сприяє ефективнішому розв'язанню конфліктів, зменшуючи навантаження на суди та скорочуючи витрати часу і коштів. Вона відповідає міжнародним стандартам та європейським тенденціям, що робить її впровадження важливим для інтеграції України в європейську спільноту. Крім того, медіація допомагає забезпечити більш ефективний захист прав сторін та покращити взаємовідносини між учасниками конфліктів, що є ключовим аспектом правової реформи в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дисертації «Медіація у виконавчому провадженні» безпосередньо пов'язана з виконанням завдань низки урядових програм і планів. Впровадження медіації відповідає пріоритетам Національної стратегії з прав людини, спрямованої на захист прав громадян та забезпечення доступу до правосуддя. Вона підтримує План заходів щодо реалізації судової реформи, зменшуючи навантаження на суди та підвищуючи ефективність судової системи. Державна програма «Правосуддя та права людини» передбачає розвиток альтернативних методів розв'язання спорів, що відповідає сучасним тенденціям в Європі. Проєкт «Право-Justice» спрямований на підтримку реформи правової системи України, включаючи медіацію у виконавчому провадженні. Дослідження цієї теми сприяє інтеграції України в європейську правову спільноту та вдосконаленню правової системи. Відповідає темі науково-дослідних робіт кафедри адміністративно-правових дисциплін «Забезпечення адміністративно-правовими засобами прав і свобод людини і громадянина в Україні».

Наукова новизна одержаних результатів. Рецензована дисертація є одним з останніх та актуальних (враховуючи швидкоплинність законодавчих змін та реформ) монографічних досліджень, у якому авторка комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням здобутків вітчизняної та зарубіжної адміністративно-правової науки розкриває особливості медіації у виконавчому провадженні. Крім того, беззаперечною особливістю цієї роботи є те, що вона зосереджує увагу на дослідженнях існуючого законодавства, яке регулює медіацію у виконавчому провадженні, а також аналіз міжнародного досвіду та порівняльно-правові дослідження. Виявлення основних проблем та викликів, які стоять перед медіацією у виконавчому провадженні, а також пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання та практики медіації. Розробка рекомендацій для вдосконалення законодавства та практики медіації у виконавчому провадженні.

У вступі дисертації слушно сформульовано мету, об'єкт та предмет цього дослідження. Визначені завдання дослідження у їх логічній послідовності дозволили правильно побудувати структуру та змістовне наповнення роботи.

У результаті виконання окреслених завдань у дослідженні було сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, які є новими для вітчизняної правової науки та правозастосовної, зокрема адміністративно-деліктної практики. Заслуговують на підтримку репрезентовані у дисертації висновки.

Наприклад, теоретичний внесок у розвиток адміністративно-правової науки, визначено функції медіації:

- 1) несудове врегулювання спорів;
- 2) субсидіарність до судового чи іншого юрисдикційного процесу;
- 3) підвищення рівня виконуваності судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів;
- 4) запобігання повторному виникненню спорів;
- 5) зниження навантаження на судову систему;
- 6) покращення доступу до правосуддя;
- 7) підвищення рівня правової культури;

8) сприяння збереженню конфіденційності; 9) сприяння збереженню добрих стосунків сторін. Виходячи з прикладів власного досвіду у проведенні медіації під час виконавчого провадження, було визначено потенціал та переваги застосування медіаційної процедури при примусовому виконанні рішень, а також наведено найефективніші техніки медіації, що використовуються на практиці у виконавчому провадженні: (активне слухання; перефразування; віддзеркалення; запитання; формулювання пропозицій; кокус; нейтральна оцінка; мозковий штурм; рольова гра; інтереси, а не позиції; пошук спільних цінностей; позитивна комунікація; кероване обговорення; використання ресурсів; поступове врегулювання; завершення медіації; альтернативи (BATNA (Best Alternative To a Negotiated Agreement – найкращий варіант дій, який сторона може вжити, якщо не зможе досягти домовленості в ході переговорів. Іншими словами, це план Б на випадок провалу переговорів) та WATNA (Worst Alternative To a Negotiated Agreement – найгірший варіант дій, який сторона може вжити, якщо не зможе досягти домовленості в ході переговорів).

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції, що містяться в дисертації, мають значну практичну цінність, адже вони можуть бути використані: у науководослідній діяльності для подальшого розвитку теоретичних основ виконавчого процесу та медіації; у правотворчій діяльності для вдосконалення чинного законодавства України про медіацію, 25 про виконавче провадження, про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень судів та інших органів (лист Комітету Верховної ради України з питань правової політики від 20 червня 2024 року № 0426/18 2024/146793; лист Комітету Верховної ради України з питань правоохоронної діяльності від 2 липня 2024 року № 0427/122024/137182); у правозастосовній діяльності: для удосконалення практики застосування судами та виконавцями положень законодавства (акт впровадження Комітету з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів Асоціації приватних виконавців України; акт впровадження Ржищевського міського

суду Київської області; акт впровадження Господарського суду Київської області); в освітньому процесі – під час проведення навчальних занять різних видів з навчальних дисциплін «Цивільний процес», «Виконавче провадження», «Сімейна медіація», «Медіація в діяльності юриста» (акт впровадження Інститут права та суспільних відносин закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» № 13/24 41 від 04 червня 2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз анотації, тексту дисертації та публікацій дисертанта дають підстави зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, повною мірою обґрунтовані та відповідають меті й завданням роботи. Запорукою досягнення таких результатів стали розгалужена емпірична та нормативно-правова основа, правильно обрана методологія дослідження. Методологічне забезпечення дисертаційного дослідження зумовлене його метою та завданнями й базується на використанні сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечило повноту та достовірність отриманих результатів. Порівняльно-правовий метод допоміг проаналізувати законодавство та практику медіації у виконавчому провадженні в різних країнах для визначення найкращих практик та можливостей їх впровадження в Україні. Емпіричні методи включали аналіз реальних кейсів та практичних прикладів застосування медіації у виконавчому провадженні для оцінки її ефективності. Історичний метод застосовувався для вивчення еволюції правових норм та практики медіації у виконавчому провадженні.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація є самостійною науковою роботою. Основні теоретичні положення та розробки, які характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне й практичне значення його результатів одержані дисертантом особисто. Робота

складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг роботи становить 231 сторінка. Загалом, оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана у науковому стилі державною (українською) мовою.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 9 наукових публікаціях, з них 4 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 5 тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та науково-практичних семінарів. В наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені у належному обсязі. Особистий внесок здобувача в публікаціях, підготовлених у співавторстві, становить не менш як 50%. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використовувалися.

Результати (теоретичні та практичні) дисертаційного дослідження були оприлюднені та представлені на таких науково-практичних заходах: III Міжнародній науково-практичній конференції «Поліцейська медіація як інструмент захисту прав та інтересів громадян (20.09.2023 р., м. Одеса), науково-практичному семінарі «Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні» (10.11.2023 р., м. Львів), VIII науково-практичній конференції «Права людини: історія та сучасність» (07.12.2023 р., м. Київ), The III International Scientific and Practical Conference «Intellectual education of students and schoolchildren of the new generation» (22–24.01.2024 р., Париж, Франція), III Міжнародній науково-практичній конференції «Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри» (09–10.05.2024 р., м. Тернопіль).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді рецензованої

дисертації текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. У цілому відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, здобутки дисертанта, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи:

1) Автором проведено компаративно-правовий аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання медіації при примусовому виконанню рішень судів та інших юрисдикційних органів на підставі якого надані рекомендації, щодо запозичення та імплементації в Українське законодавство кращих практик із Французької та Бельгійської системи медіації. Враховуючи вектор спрямування розвитку держави у європейському напрямку, робота виграла б за рахунок додаткового аналізу та порівняння спільних та відмінних рис зазначених систем.

2) Розглядаючи підрозділ 3.2. «Перспективи розвитку законодавства України про медіацію у виконавчому провадженні» автору доцільно було б детально розкрити питання щодо шляхів удосконалення вітчизняного законодавства про медіацію у виконавчому провадженні.

Наведені зауваження, здебільшого, носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Карашук К.Л.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження «Медіація у виконавчому провадженні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка Каращук Катерина Леонідівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент :
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Вікторія СІРКО